

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZÁR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KE-
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből, Kedden November 29-dik napján, 1814-dik esztendőben

Austriai Birodalom.

Ennek a' még mostis folyó, de már haldokló Novembernek 15-ik napján nevezetes innepe volt az Austriai lakosoknak. Értelm Sz. *Leopoldnak*, az Austriai tartományok pátronusának, és a' *Klosterneuburgi* Klastrom fundátorának napját, a' ki 1135-dik esztendőben a' Béts városa szomszédságában fekvő *Kählenberg* nevezetű magas hegyen, feleségével *Agnessel* együtt meghalálózván, mind a' kettőnek hideg tetemei egy ezüstkoporsóba helyeztették, és az elsőbnek feje az Austriai főhertzei sűveggel felékesítette, és veres bársonyból készített vánkosra tétetté, az oda való templomnak nagy oltárára helybeztették, kinek tiszteletére mind Bétsvárosából, mind azon Klastromnak környékéről nagy számú sokaság szokott gyűlleni, 's ugyan erre nézve nemzeti innepnek nevezetik November 15-dik napja.

Ennekelötte azon Sz. napra örszegegyült sokaságnak hús, bor, pogácsa, és az említett Sz. ember képével ékeskedő ezüst emlékeztető pénzek osztattak-ki; most pedig ezen vendégeskedés megszűvén a' nevezetesebb embereket az ott lakó Apátúr gazdagon megvendégli. Ennek előtte a' Cs. Kir. Udvar is megszokott arra jelenni, és az ott nyugvó nagy Szent hamvainak gazdag áldozatot vinni; hanem ez is

megszűnt harmincz esztendővel ennekelötte. Ezt az emlékezetes innepnapot, ám-bár igen esős lett légyen, ez idén is igen sok Bétsi és azon környékbeli buzgó keresztények megtisztelték. Az itt lévő igen szelid és bölts Dániai Király *hatodik Fridrik is* November' 14-kén azon híres Klastromot meglátogatta, annak környékét és minden ritkaságait megnézegette. Ez a' Fejedelem itt mulatásától fogva Bétsvárosát is megvizsgálta; a' Cs. Udvarban lévő pénzeskabinetumot, hetseskövek gyűjteményét, és azt a' mesterséges órát is, melly ha egyszer felvonatik, harminczhat esztendeig foly, megszemlélgette, a' Sz. István igen magas tornyába is felment, és mind azt, mind Béts városa környékét nagy bámúlással nézte, a' Cs. Kir. Könyvestárát, az observatóriumot, t. i. a' tsillagvizsgáló tornyot meglátogatta; egy szóval, semmi oly nevezetes dolog nem találtatik Bétsben, a' melly ennek a' szelid és bölts Fejedelemnek figyelmetességét elkerülhette volna.

A' Fels. Orosz Császárnak kedves testvér huga, és a' Szaksz-Weimári örökös hertzegek, Károly Fridriknek kedves élte párja *Mária Pawlowna* Orosz Nagy Hertzeg-asszony, a' szép tudományoknak és mesterségeknek tisztelője és gyakorlója, lévén a' Bétsi musikalís társaságtól abba bévetődött, kinek midőn a' diplomát ajánlották volna, a' társaság jegyzőkönyvébe, a'

maga Fels. nevét tulajdon kezével feljegyzette — A' Fels. Angliai koronahertzeg, és mostani régens *György Fridrik* annak a' szép Magyar huszár Regimentnek (mellynek második tulajdonosa, lovasság Generalisa *Radoczky*) mellyel Fels. Urunk ötet megtisztelte, két száz ezer forintot küldött ajándékba váltótzedulákban.

Ennekelőtte az Austriai birodalomban nagy számmal lakó Izráelitáknak különös, és tulajdon nemzetekbéli Törvényszékek, bírái, és ügyeszi voltak. A' bírói hivatalt mindenkor a' Rabbik viselték. Mivel pedig sok tsalárdságban találtattak, ezt az ő jussokat a' múlt Oktober hónapban Fels. Urunk eltörlötte, 's olly parantsolatot méltóztatott kiadni, hogy ennekutána mindén Austriai zsidó lakosok azon helységekbeli keresztény törvényszékekhez, bírákhoz, és polgári előjárókhoz folyamodjanak ügyesbajos dolgaikban, a' melyekben lakoznak, egyszersmind a' múlt Oktober 22-ik napján költ végzésében azt is méltóztatott Fels. Urunk parantsolni, hogy a' zsidó nyelvnek minden közönséges törvényes és nem törvényes dolgokban meg kell szünni, 's a' helyett a' tartomány közönséges nyelvével élni; es hogy végtére minden zsidónyelven irt bizonyság leveleknek semmi erejek nem fog ennekutána lenni.

Prussial birodalom.

A' Berlini Universitásban és oda való Gymnasiumokban tanult ifiak közzül a' múlt 1813-dik esztendőben, hazájoknak védelmezésére, és a' közönséges ellénségnek, a' Frantziáknak megszabolásokra három száz két személyek fogtanak fegyvert, a' kik közzül tizenegy Professorok, és husz tanuló ifiak fosztattak meg életektől. Ezen hazajok boldogságáért megholt tanítók és ifiakra nézve a' Berlini Universitás Magistratusa November első napján következendő emlékezetes végzést hozott, hogy azoknak neveik, hazájok, és haláloknak neve az Universitás Szalájában egy táblára jegyez-

tessenek fel, 's annál fogva a' következendő maradékok is serkentessenek fel hazafiai szereteteknek követésére. Egyszersmint mind azok, a' kik a' múlt esztendőben azon háborúban jelen voltak, megkerettetnek, hogy vagy a' verekedésben, vagy a' tábori nyavalákban megholt bajtársaiknak neveiket, hazájokat, és halálloknak módját a' nevezett Kir. Universitásnak jegyezzék fel, és küldjék meg; e' mellett a' Pruszsiai lazaretokban, avagy betegházakban szolgált emberekis megkeretnek, hogy azoknak neveiket, nyavaláikat, és halalok módját jegyezzék fel, a' kik az ő gondviselések alatt vagy meggyógyultak, vagy megholtak. Ezeket olvastuk a' Berlini újságleveleknek 26-dik Oktobéri darabjában.

Néhai *IV-dik Henrik* Frantzia és Navarra országi Király, a' Frantzia országi nagy számmal volt H. C. tartó lakosoknak 1598 dik esztendőben a' *Nantesben* hozott végzése által tökéletes vallásbéli gyakorlást engedett vala. Ezt a' végzést az ő fia *XIII-dik Lajos*, ha mind nehezen is bételyesítette; ellenben *XIV-dik Lajos* vallásbéli búzgóságától elragadtatván, 1685-dik esztendőben megmásolta, és a' maga birodalmának, nagy kárára nyoltzvan ezer Hugonottaknál vagy Reformátusoknál többet üzött ki hazájokból, a' kik Angliában, Hollandiában, Pruszsziában, és Német Ország néhány tartományaiban letelepedtén az által, hogy manufacturaikat, és fabrikáikat új hazájokban esmératesekké tettek, előbbi hazájoknak sok kárt okoztak. Ezeknek a' hazájokból kiüzetett Hugonottáknak maradékaik a' Fels. Pruszsiai Király engedelméből, e' folyó November első napján hálaadó innepet tartottak mind Berlinben, mind más Prussiai városokban. A' Berlinben tartott hálaadó tiszteleten, a' Fels. Király testvér ötszi, *Wilhelm* és *Fridrik* Királyi Hertzegek, és l' *Estoque* azon nemzetbéli Pruszsus General-Lieutenant-is jelen voltak.

Régtől fogva tapasztalják a' Pruszsiai Birodalomnak, 's nevezetesen a' Berlini lakosoknak tudósabb és meszszebb látó Potentáns tagjai, hogy a' jelenvaló században gyakorlásban lévő isteni tiszteletnek módja nem oly tökéletes és nem is olly épületes, mint annak lenni kellene, és hogy inkább a' külső tzeremoniákra mint sem az ember belső érzékenységre tartozik. Erre való nézve nemelly nevezetesebb predikátorok az ó Kir. Felségéhez folyamodván azon esedeztek, hogy nekik e' részben engedtesse meg a' vallásbéli reformatió. Ó kir. Felsége ezen tudós férfiaknak kéréseket igazságosnak találván, azt méltóztatott itt Betsben való lételeben végzeni és parantsolni, hogy a' következő tudós egyházi férfiak, úgymint egyházi fő-tanátsos és Udvari predikátor *Sack, Ribbeck*, egyházi tanátsos és Prépost *Ur, Hanstein* egyházi tanátsos, *Offelsmayer* tábori Prépost, és *Eylert* egyházi tanátsos és Kir. Udvari predikátor Urak gyűljenek össze, és tsináljanak egy olly systemát, a' melly szerint a' Pruszsiai Birodalombéli isteni tiszteletnek eddig volt hibái megigazittassanak.

Nagy Britannia

A' közelebb múlt postanapon költ Magyar Kurir honnyi leveleinek 91 dik és több következett lapjain tisztelt Olvasóinkal közöltetett az a' gyökeres oráció, mellyet az Angliai most kormányzó hertzeg a' felső Parlamentom'első gyűlésében mondott vala. A' rend és azon gyűlésnek tudása azt kívánnyák, hogy azokat az ellenvetéseketis előbeszéljük, mellyeket az antiministerális, az az, a' ministerekkel és azoknak barátjaikkal ellenkező rész arra mondtak. Legelsőben is *Lord Darnley* költ ki ellenek, és vélek való meg nem elégedését sok pontban kinyilatkoztatta. A' többi közt, hogy ók még most is számos armádát tartsanak Flandriában; hogy a' Bétsi Congressusban Nagy Britannianak ügye még eddig meg nem határozottatott;

kiváltképpen való módon, hogy az éjszaki Amerikai szabad Sztatások ellen mindenek nélkül indított háborúnak semmi jó következése nintsen; és hogy a' Britanniai tengeri erő a' maga régi ditsőségét egészen elvesztette.

Erre az ellenvetésre, az Admirálitásnak, az az, a' tengeri dolgokra ügyelő tanátsnak első Lordja azt felelte, hogy ha *Lord Darnley* a' maga panaszát világosabban megmagyarázza, óis kész lesz az ó kormányára bízott tárgynak környülállósosan leendő megigazittására.

A' ministeriummal ellenkező résznek egy régi és nevezetes tagja *Lord Grenville* ezen alkalmatossággal mondott hosszú és fontos beszédjében, *Lord Darnleynak* azon panaszát, mellyet az Angliai tengeri erőnek káros kormányozásáról, az Éjszaki Amerikával való háborúnak szerentsélenfolytatásáról szóllott vala, helybehagyta, 's végtére világosan kimondotta, hogy azon okból nem voksolhat a' kormányzó hertzegnek küldendő addressére, az az, megköszönésére, mivel a' Királyi Székből mondott orációjában a' közönséges adónak megkevesítéséről, és azon áldozat tételről is, mellyet a' nemzet tett es teszen, semmi emlékezet nintsen, ellenben újabb tétődik arra; ezek pedig mind az Amerika ellen való háborúnak folytatására tzeloznak. Ezek után keményen szóllott *Lord Grenville* az Anglus hadiseregeknek *Washington* városa, annak közönséges épületjei, leveles tárai, 's egyéb effélék ellen gyakorlott kegyetlenségekről; hogy a' ministerek a' parlamentom meggygyezése nélkül még mostis számos hadi népet tartsanak a' száraz Európában, és hogy a' Bétsi Congressusnak elkezdődését 's folytatását sok haszontalan kifogásokkal akadályoztatyák.

Lord Liverpool ellenkezőképpen szóllott a' ministerekről, 's őket minden ellenvetések ellen védelmezni igyekezett. A' mi az Éjszaki Amerikával való bekességes

alkudozást illeti, úgymond ő, azt kívánom, hogy *Lord Grenville* a' maga ítélet tételét függeszse fel, semmi oly közönséges befolyásról ne szólljon mind addig, míg ezen pentről bővebben fogna tudósítani. Semmi különösséget nem találok továbbá abban, hogy ezen szókkal: *Igazságos és ditsőséges feltételekkel való békeséget kívánunk szerezni*. Egyébaránt bizonyossá tehetem arról a' parlamentomot, hogy a' ministerek semmitsem kívántak olyat, a' mi hazánknak ditsőségével, becsületével és hasznával meg ne egyezne; végtére azt is mondhatom, hogy az Amerikai szabad státusokon történt szerentséllenségen senki közzülünk nem örült.

Lord Liverpoolnak ezen mentegető szavaira követéző módon szóllott *L. Grenville*: „A' mi Washington városának elfoglalását, és az akkor történt dolgokat illeti, azt merem mondani, hogy az újabb historiákban egy hadakozásról sints emlékezet, a' melly nagyobb dühösséggel kezdődött és folytatódott volna. A' helyet, hogy a' magánosoknak tulajdonosságok méltó tekintetben tartatott volna, azok elragadtattak, és elpusztítottak, és a' lakosok, December' hónapjában a' legkegyetlenebb hidegben, lakhelyeikből kihajtottak, a' kik kóntelenek voltak magoknak az erdőkben menedékhelyet keresni, és közzülők az éhség, szomjúság, s mezitelenség miatt sokan meg is holtanak.“

Lord Liverpool ismét elkezdett szóllani, és *Lord Grenvillének* Európa jelenvaló kétséges kimenetelű állapotjáról mondott haszédjére ezeket jegyzette meg: „Magam is abban az értelemben vagyok, hogy Európa tsendességére annál hasznosabb lesz, minél élébb végre hajtya a' Bétsi Congressus a' maga munkáját. Minderáltal ha azon gyűllésben előforduló tárgyaknak nagyságát, kiterjedtségét, és azoknak a' történéteknök külömbségét jól megfontolom, mellyek a' Frantzia nemzet ellen husz esztendőkjig folytatott háború-

ban történtek, éppen nem tsudálkozhatom, hogy azoknak meghatározása lassú lépésekkel megyen előre. Kétségkívül annál jobbleszen mennél idejébben tudtára lesznek Európának azok az intézetek, a' mellyeknek oly nagy befolyások lesznek annak részeibe; de egy ily nagy és szövevényes, mellyben, sokféle környúlállásokat szorossan meg kell fontolni, nem kevés időt és megéredt gondolkozást kíván.“

„A' mi a' Britanniai hadinépnek szároz Európában való további maradását tekintti, több nemes Lordok emlékezhetnek arra, hogy az utolsó parlamentom' végződésének közelgetésével, az akkori hadi dolgokra ügyelő minister *Lord Bathurst* a' Státustól oly költsön véendő summa pénzről emlékezett, melly nem tsak az Éjszakamerika ellen kezdődött háborúnak folytatására, hanem azoknak az Európai hadinépnek zsoldba léendő tartásokrais szükséges volt, mellyek a' közönséges ellenségnek megzaboláztatására is kívántatott vala.“

„A' mi pedig a' mi kereskedésünknek kiterjesztésére kívántató eszközöket nézi, nem tudom mitsoda homályos szokot talált a' nemes Lord azokban. Én egyedül azokról a' szükséges tárgyakról tettem emlékezetet, a' mellyek kereskedésünknek miólttát érdeklik, és a' mellyek által a' mi példanéikülvaló háborúságtól okoztatott szükségünket kipótolhattyák. Gyakorta akadályoztatni kívánta a' nemes Lord azokat a' törvényeket, és intézeteket, mellyeket mi a' kereskedésnek nagyobbítására hoztunk vala; mivel pedig most ez a' kereskedés maga szokott útján megy, szükség, hogy okos intézetek által ismét előbbi lábára állittasson.“

„A' mi jöredelmeinket, és finantziális' állapotunkat sem hagyhatom szó nélkül, s azt mondom, hogy felette sajnálom, hogy azok olyan állapotban meg nintsenek, a' millyenben szoktak lenni a' tartó békeségben. Azonközben az A. g. l. i. a.

cursus az utolsó hónapokban ismét természetes megegyezésben vagyon, ámbar az Amerikával való háború még most is tart, és még mostis nagy summa pénz kívántatik a' száraz Európában lévő hadi seregeinknek tartására..

Végére *Lord Grenville* a' maga ellenvetésének sok pontjait megmagyarázta, 's azt mondotta, hogy ő az Amerikában lévő Anglus seregeknek magok viseletét nem ósárolja, sőt *Prevost* Urat sem vádolya; mindazáltal nagyon sajnálja, hogy a' Kormányzék idejében ki nem nyilatkoztatta mind azokat, a' mellyek *Washingtonban* történtek, mind pedig azokat, a' mellyekkel *York* városában az ellenség a' tromfot tromffal visszaütötte — Mind ezek után akárki akár mit szökött, végére tsakugyan mind a' két rész, az az, mind a' miniszterek, mind az ezekkel felkelt rész megegyeztek abban, hogy köszönő levél küldtessen a' Régens-hertzegnék.

Nem tsak a' felső, hanem az alsó parlamentumnak azon napon tartott ülésében sok ellenvetések hömpörítették a' miniszterek ellen, mellyek mivel számosak, azoknak előadatásokat a' jövő postanapra halasztjuk.

Szövetséges Belgium.

A' hét szövetséges tartományoknak második Fülep Spanyol Király uralkodása alatt, azon birodalomtól való elszakadása és szabad társasággá való létele után, nem ugyan mindjárt, mert az lehetetlen volt, hanem felszázáddal, egy nemzetsem talaltott Európában olyan, mellynek kereskedése oly messze kihatott 's oly virágzó lett volna, mint volt a' szövetséges Belgáké. Ez az ő kereskedések Ásiának legtávolabb fekvő részeire, nevezetesen a' Chinai birodalomra, és a' Japoni szigetekre is kiterjedt. Az ő útmutatók után mentek oda az Anglusok, és más Európai tengeri kereskedő nemzetek. De ezeknek az ő boldogságok sok ideig nem tartott, mivel a' Japoni lakosokkal roz-

szól bánván, 's kintseiket elragadozván, onnan kihajtottak, és tsak egyedül a' szövetséges Belgák maradhattak meg barátságokban. Mindazáltal a' több Európai nemzetek is folytatták odavaló kereskedéseket, de titkon, és nem mint keresztény nemzetek, hanem mint Belgák.

Ezeknek az ő Japponi lakosokkal való barátságok is félbe szakadt e' folyó esztendőben. Észre vévén t. i. amazok, hogy a' Belgák őket megszállták, és más nemzeteknek is titkos utat tsínáltak a' Japoniákba való kereskedésre. A' mostan uralkodó szövetséges Belgiumi örökös fejedelem ugy azon Ásiai gazdag szigetekkel való barátságot és kereskedést újjobban vissza szerezni, és azt a' sok kintset, mellyett onnan hazájokba hordtak, újjobban megnyerni igyekezik. Ezeknek a' gazdag szigeteknek bővebb eszmérésére nézve szükség megtartani, hogy azok napnyugot felé a' Chinai birodalommal, éjszakfelé a' napnyugoti Tatár országgal, napkelet és délfele pedig a' napkeleti Oceánus tengerrel határosak. Igen sok arany, ezüst, és veres vastag gyöngyök teremnek ottan, mellyek épen úgy betöltetnek, mint a' fehér gyöngyök. Hajdan az ő uralkodó fejedelmek igen hatalmas Császár volt, és sok Királyokon uralkodott.

Német Ország.

A' Szakszóniai Királyságnak a' Felcs. Orosz Császár parancsolatlyára a' Pruszsus minister *B. Recknek*, és Gen. Major *Gaudi-nak* lett általadatattásáról vagyon ugyan a' Magyar Kurirnak 41-dik darabjában valamely rövid emlékezet: mind az által bővebben és világosabban elő van adva a' Bétsi Udvari ujságoknak 32-dik darabjában következőképpen: Midőn, úgymond, a' Szakszóniai Királyságnak provisoría (az az ideig örág való) kormányozását a' felyőbb nevezet Pruszsus ministernek, és Generál-Majornak, Orosz Feldmarschal *Repin* e' folyó Nov. 8-dik napján által adta volna, minden polgári és hadi fő Tisztviselők a' fő Kormányzék szálá-

jába, mely ennekelőtte néhai tudós Szakszóniai miniszternek Gróf Brühlnek lakó palotája vala, összegyűjtettek, kiknek száma kétszáz főnél többre ment. Ezen alkalmatossággal a' nevezett hertzeg szembe-tűnő megilletődéssel mondotta-el azon fran-tzia beszédet, melyben ő a' Szakszónia országi fő Tisztviselőktől elbűtszott. Erre az ő Lutszóó oráziójára egy a' jelen volt Szakszóniai Miniszterek közül német nyel-ven felelt, mely felelet nyomtatásban is ki-adattatván, *Dresda* városának minden szegleteire kiragasztatott.

A' következett napon, u. m. Novem-ber 9-kén minden Szakszóniai, polgári és hadi főbb Tisztviselők ujabb összegyűl-tek a' nevezett palotába, a' midőn Prusz-szai titkos tanácsos Krüger mind azokat a' személyeket, a' kik idejében be nem mutatták, az új Gubernátornak bému-tatta. Ezt a' gyűlést gazdag vendégség zártabé, melyre minden Szakszóniai Tisztviselők megvoltak hivatva. A' midőn a' vendegeskedés alatt az ágyuk durrogtak volna, mind azoknak a' szövetséges feje-delmeknek a' kik Szakszónia országot ol-talmok alá vették, mint az új Tisztviselők-nek egészségekért számos bor poharak üre-sítették ki. A' hivataljokat letett Tisztvi-selők közül való volt Szakszóniai Generál Dobschitz is, a' ki mindazáltal minden hivatal nélkül nem maradt, hanem *Dresda* városának Commendánsává tétetett. Mind ezek meglévén, az ott eddig őrizeten volt 5000 főből álló orosz seregek az onnan való kimenetelre parantsolatot vettek, 's Prusszus hadinép marsirozott oda bé; há-sonlóképpen *Freyberg*, *Meissen*, *Lipsia*, *Bautzen*, és más nevezetesebb Szakszóniai városokba is. A' *Torgau* és *Wittem-*

bergai erősségekkébe Prusszus hadisere-gek váltották fel az Oroszokat. Az Ország fővárosába *Drezdába* mintegy három ba-tallion Prusszusok telepedtek le, mind-nyáján a' kaszárnákba, hogy annál fogva a' máskéntis sok nyomorúságot szenvedett szegény lakosok újabb therviselésre ne kényszeríttessenek. Azok a' Szakszóniai ha-diseregek pedig, a' kik azon országban imitt amott kuártélyoztak, *Merseburgba* küldettek őrizetre. A' Szakszóniai új pro-visoria kormányzókra nevezve még eddig semmi újabb rendelések nem tétetődtek.

Francia Ország.

Lyon városában az utolsó háboruban egy könyörülő aszszony személy az ott való lazaretben, vagy ispotályban feküdt beteg, és megsebesített hazafiainak gondviselé-sét magára vállalván, azokkal úgy bánt mintha tulajdon fiai lettek volna. XVIII-dik Lajos Királynak testvér öttse az Ar-tesia Gróf (most *Monseigneur* nevezetik) nem régiben *Lyonban* lévén ezt a' francia *Márhát* magához hívatta, és megmondó-ta neki, hogy Párisba menjen. Midőn a' neve-zett Királyi hertzeg ötet magához mennilátta volna, eleibe ment, 's kezet megfogván így szollott nékie: „*Soha sem nézett Ke-gyelmed oly jól ki, mint most, az a' ke-resztényi különös szeretet, melyet Ki-gyelmed beteg és sebes hazafiainal nagy mértékben közlött, kendet egészen meg ifjított.* „*Valamint Felségedet is, így felelt az aszszony, a' mi szeretetünk.* Er-re így szollott a' nevezett hertzeg. „*Igaz dolog, annyi tiszteletet mutattak Lyon vá-rojának lakosi most erántam, hogy mind azokkal az esztendőkkal, a' melyekben francia országban nem voltam, ifiabbnak lenni képelem magamat.*„ —

Nov. 23-dik napján adtak 100 Forint Huszas penzért 261 1/6 forintot Váltó-tzedekében. Egy Cs. aranyért 12 forintot 9 krt.